

Türkmen dili günü

Category: Kitapcy, Türkmen dili

написано kitapcy | 25 января, 2025

Türkmen dili günü TÜRKMEN DILI GÜNI

Türkiýede ýaşayan Owganystan türkmenleri ilkinji gezek 24-jı sentýabrda öz ene dilleriniň gününü dabaraly ýagdaýda belläp geçdi.

2002-nji ýylyň başynda Owganystanda gurlan respublikanyň kabul eden täze konstitusiýasynda türkmençe türkmenleriň ýaşayan ýerlerinde ýerli-resmi dil yglan edilipdi we her ýylyň 24-nji sentýabryny **Türkmen diliniň günü** hökmünde bellemek kanunlaşdyrylypdy.

Şol wagtdan bäri 24-nji sentýabr Owganystanda yzygiderli ýagdaýda Türkmen diliniň günü hökmünde bellenip geçilýärdi, emma **Taliban häkimiýet başyna gelenden soň hemme zat çepbesine çöwürldi.**

Türkmenleriň köpçülikleýin ýaşayan Zeýtunburny raýonynda geçirilen dabarada Owganystan türkmenleriniň öňdebaryjy syýasatçylary, raýat-jemgyýetçilik guramalarynyň ýolbaşçylary çykyş edip, türkmen dilini gorap saklamagyň ähmiýetine üns çekdiler, ýaş gyzlar al-elwan geýnip, türkmen dilinde goşgy okadylar.

Türkiýede ýaşayan türküstänlylar, aýratynam Owganystan türkmenleri dillerini gorap saklamak boýunça **uly kynçylyklar bilen ýüzbe-ýüz bolýarlar.**

Türkmen dili bilşiňiz ýaly, türk diline azeri dilinden soň iň ýakyn dil. Türkmençe bilen türkçäniň arasynda şeýle bir meňzeş söz kän söz kän welin, käte aýyl-saýyl etmek kyn, munuň özi iki derýanyň bir sepgitde birigip, biri-birine garyşmagy ýaly

eriş-argaç bolup gidipdir.

Türkiýede ýaşaýan türkmenleriň dil boýunça duş gelyän ýene bir kynçylygy bolsa, öz dillerinde hiç hili neşiriň ýa-da bilim ojagynyň bolmazlygydyr.

Bu ýurtdaky türkmenleriň bilim alýan we gepleşýän dili türkçe. Şol sebäpli-de, türkmen dili hemme taraplaýyn alanda, hatda öýlerde-de türk diline garşy örüsinini daraldýar we durabara sahnadan çekilýär.

Häzir Türkiýedäki türkmenleriň agramly bölegi türkçe-türkmençe garyşyk dilde gürleýär, bu dile Owganystan ýa-da Türkmenistan ýaly alys ýurtlardan gelen garyndaşlar käte düşünmän, kösençlik çekýär.

Öňräk Zeýtunburnynda muňa mysal bolup biljek gürrüňe şaýat bolupdym.

Yetmiş ýaşly owganystanly türkmen türkmenistanly garyndaşy bilen gürrüň edende, ýygy-ýygýdan türkçe «kusura bakma» diýipdir, garyndaşy-da muňa düşünmädi.

Men «bu sözüň manysy «gaty görme» ýa-da «aýyplaşma» diýmek» diýip, onuň dadyna ýetişäýdim.

Ýaşuly türkmenleriň ýagdaýy şeýle bolsa, ýaşlarynyň ýagdaýy nähilikä diýýän bolsaňyz, bejit aýdyp bereýin:

Türkiýede ýaşaýan Owganystan türkmenlerinden **otuz ýaş** **yetmedikleriniň aglabasynyň türkmen dilini hiç hili bilmeýändiglerini** aýtsak, öte geçdigimiz bolmasa gerek.

Elbetde, muňa degişliler 1982-nji ýyldaky göçhä-göçlükde gelen türkmen maşgalalarynyň çagalary, ýagny, Türkiýede doglup, öňüp-ösenler.

Türkmenler Türkiýede medeni taýdan barha assimilleşip barýanam bolsa, **mundan hiç kim ynjalyksyzlyk duýanok.**

Çagalary bilen öýde türkmençäniň ýerine türkçe gepleşýän bir tanşym muny «Bu, biziň üçin assimilleşmek däl, diňe türkmenlikden türklüğe geçiş, netijede ikisi-de türk» diýip tutaryklandyrýar.

Elbetde, türkmen dili häzirki türk diliniň özeni we asly. Seljuklylar we osmanlylar **köşk durmuşyna geçmezden öň**

çadyrlarynda türkmençe gürleşýärdiler.

Gaznalylar, akgoýunlylar, garagoýunlylaram şeýle. Şu günki günem Anadolyňyň heniz el degmedik etraplarynda, aýratynam Söğüt, Domaniç ýaly ýerlerde, Anadolyňyň käbir içkeri obalarynda **biziň şu günki türkmençämiz ýaly gürleýärler.**

Beýik türkolog, **taryhçy Faruk Sumer «0guzlar» atly saldamly eserinde** Anadolydaky türkmenleriň yzyny yzarlap, bulary giňişleýin ýazypdy.

Gynansak-da, Türkmenistan döwleti öz çäklerinden daşardaky türkmenler bilen hiç hili gyzyklanmaýşy ýaly, olaryň dillerini we medeniýetlerini gorap saklamagyna-da hiç hili goldaw bermeýär. Galyberse-de 24-nji sentýabrda Zeýtunburnynda geçirilen Türkmen dili günü dabarasyna Türkmenistandan hiç hili resmi wekil gatnaşmady.

Ýogsam bolmasa, Eýupsoltandaky türkmen konsullygynyň Zeýtunburny bilen arasy awtoulagly geleniňde, bary-ýogy 15 minutlyk ýol.

Muňa derek Gazagystan, Gyrgystan respublikalary Türkiýedäki ildeşleri üçin dil kurslaryny geçirip durýar, olaryň geçirýän medeni çärelerine sungat işgärlerini, folklor toparlaryny, resmi wekillerini ugradyp, aktiw ýagdaýda gatnaşýarlar.

Begenmeli tarapy şu: Türkiýede ýaşaýan Owganystan türkmenleriniň hemme babatda bolşy ýaly, medeni taýdanam barha gözýetimi giňäp başlady.

Soňky ýigrimi ýylda hem Türkiýede önüp-ösen, hem Owganystandan gelen baş müň töweregi türkmen ýaşlary Türkiýäniň ýokary okuw jaýlarynda bilim aldy, olardan ýüzlerçe lukman, inžener, aklawjy, polisiýa işgäri, mugallym, bank işgäri çykdy.

Bolsa-da, bu sowatly ýaşlar öz ene dillerine, urp-adatlaryna we medeniýetlerine eýe çykmaga başlady. Häzir Türkiýede şu maksat bilen gurlan onlarça türkmen jemgyýeti we fondy hereket edýär.

Bu raýat-jemgyýetçilik guramalarynyň düýp maksady Türkiýe bilen ýürek we ruhy taýdan jebisligi pugtalandyrmak hem-de köňül birligini gurmakdyr, gelen ata watanlaryny unutmazlyk we Orta Aziýanyň köpöwüşginli reňklerini Anadolyňyň kalbynda diri saklamakdyr.

Bir mahallar **Rum diýary** diýlen Anadolyny türke watan edip berenlerem şu günki Orta Aziýadan galkyp gelen türkmen taýpalary, ýagny, şu günki babadaşlarymyzyň atalarydyr.

Şeýle bolýan bolsa, **türk medeniýetiniň özenini düzen türkmen dilini** we urp-adatlaryny gorap saklamak **köňlünde aý-ýyldyz söýgüsi bolan herkesiň borjy** bolmalydyr.

Esedulla OGUZ,

Türkiýeli türkmen žurnalisti.

27.09.2022 ý.

© The Independentturkish Türkmen dili